

Het nationale economiedebat (II)

De problemen van de Nederlandse economie zijn geïnventariseerd, nu komt het aan op creatieve oplossingen. Laat u niet onbetuigd en dien uw gouden idee bij de organisatie in.

Het nationale economiedebat, dat afgelopen juni van start ging met een uitvoerige enquête in *ESB*, *NRC Handelsblad*, *Osmose en Eclair*, is goed begonnen. Meer dan 6.000 geïnteresseerden hebben de moeite genomen om de uitvoerige vragenlijst – je was al gauw een half uur bezig – in te vullen. Het doel van de enquête was een inzicht te krijgen in wat een economisch geïnteresseerd publiek als de belangrijkste knelpunten van de Nederlandse economie signaleert. Dat biedt een richtsnoer voor de vraag waarover het nationale economiedebat moet gaan.

De invullers van de enquête vormen geen doorsnee van de Nederlandse bevolking. Maar liefst 91% van de respondenten was man, 90% had een opleiding op universitair of hbo-niveau en 27% was directeur of had een hogere leidinggevende functie. Het is duidelijk dat daardoor een vertekening optreedt. Als de enquête in het *Algemeen Dagblad* en de *Story* had gestaan, waren de uitkomsten ongetwijfeld anders geweest. De resultaten zijn dan ook niet representatief voor hoe het Nederlandse volk over de Nederlandse economie denkt. Zij geven wel de mening weer van een goed geïnformeerd publiek met een meer dan gemiddelde belangstelling voor economie¹.

Top-20

De top-20 van economische problemen die door de respondenten worden genoemd, wordt aangevoerd door de lage arbeidsparticipatie in Nederland, op de voet gevolgd door het financieringstekort, de omvang van de collectieve sector, de belastingdruk en het aantal langdurig werklozen (zie tabel 1). De invullers van de enquête delen kennelijk de economische zorgen van het kabinet-Lubbers. Niet iedereen echter onder-

schrijft de doelstellingen van het kabinetsbeleid, want er is ook een groep respondenten die de mate waarin het financieringstekort de sturing van de economie beheerst, als het belangrijkste probleem van de Nederlandse economie ziet. Daarnaast wordt ook de invloed van partijpolitieke overwegingen door sommigen als het grootste knelpunt beschouwd.

Heel opvallend is de lage score van het milieuvraagstuk. De bodemverontreiniging in Nederland komt pas als zestiende probleem naar voren. Het tijdstip van invullen kan daarbij een rol spelen. Ook uit andere enquêtes naar politieke opvattingen is bekend dat de gepresenteerde meningen sterk worden beïnvloed door de actualiteit. Was de enquête gehouden op een moment dat het milieu-probleem veel prominenter in de media aanwezig was, dan was de prioriteit voor het milieu waarschijnlijk hoger geweest. Wat dat betreft moet er rekening mee worden gehouden dat de uitkomsten nogal sterk aan tijd en actualiteit gebonden zijn.

Wat wel heel duidelijk naar voren komt, is dat de grootste problemen van de Nederlandse economie vooral in de collectieve sector en op de arbeidsmarkt worden gelocaliseerd. Dat komt overeen met de kritiek die de OESO in de jaarlijkse landenexamens op het functioneren van de Nederlandse economie heeft. De werking van de kapitaalmarkt, de mate van innovativiteit, de concurrentiekracht van het Nederlandse bedrijfsleven e.d. worden veel minder als problematisch gezien.

Sterkten en zwakten

Naast de vraag wat men de belangrijkste belemmering/bedreiging voor de Nederlandse economie vindt, is voor een hele reeks aspecten gevraagd in hoeverre men ze als positief dan wel negatief voor de Nederlandse economie beoordeelt. De meningen hierover lopen soms sterk uiteen. Zo ziet 46% van de ondervraagden het aanbod van geschoolde arbeid als een sterk punt van de Nederlandse economie, terwijl 38% hier juist een zwakte signaleert. Ook over de mate van sociale zekerheid wordt heel uiteenlopend gedacht. Andere aspecten die betrekking hebben op de arbeidsmarkt, zoals de ontslagbescherming, het niveau van de loonkosten, de hoogte van het minimumloon, de koppeling tussen lonen en uitkeringen, de flexibiliteit van het arbeidsaanbod, het verschil tussen bruto en netto loon en het verschil tussen lonen en uitkeringen, worden door het overgrote deel van de respondenten als negatief beoordeeld.

Tabel 1. De belangrijkste zwakten van de Nederlandse economie en het percentage deelnemers dat de aangegeven zwakte als belangrijkste zwakte typeert

De arbeidsparticipatie (aandeel van de bevolking in het arbeidsproces)	9,9
Het financieringstekort van de overheid	9,0
De omvang van de collectieve sector	8,9
De belastingdruk	7,5
Het aantal langdurig werklozen	5,6
De mate van regelgeving in Nederland	5,2
De mate waarin het financieringstekort het beleid beheerst	4,7
Het verschil tussen het minimumloon en de uitkeringen	3,6
De invloed van partijpolitieke overwegingen op de besluitvorming	3,2
Het verschil tussen bruto en netto loon	3,1
De koppeling tussen lonen en uitkeringen	3,0
Het aanbod van geschoolde arbeidskrachten op de arbeidsmarkt	2,2
Het niveau van de loonkosten	2,1
De mate van sociale zekerheid in Nederland	1,7
De flexibiliteit van het arbeidsaanbod	1,7
De bodemverontreiniging in Nederland	1,7
De innovativiteit van het Nederlandse bedrijfsleven	1,4
De kwaliteit van het management van de top-100 Nederlandse bedrijven	1,3
Voorzichtigheid, mate waarin risico's vermeden worden	1,2
De lange-termijnoriëntatie van het management in Nederland	1,2
De acceptatie van het zwartgeldcircuit	1,2

1. Een uitvoeriger verslag van de enquête-resultaten is te vinden in D. Huisman en W.J. de Ridder, *Nationaal Economiedebat. Oproep tot deelname*, SMO-Informatief 91-4, Den Haag, september 1991.

Over de kapitaalmarkt oordeelt men, zoals gezegd, in het algemeen vrij positief. De financiële weerbaarheid van bedrijven en de omvang van de spaartegoeden van gezinnen en bedrijven worden door het merendeel als sterke punten van de Nederlandse economie beschouwd.

Het oordeel over de overheid daarentegen is over het algemeen vrij negatief. De omvang van de collectieve sector, het financieringsstekort, de mate van regelgeving en de belastingdruk worden door velen als zwakke plekken van de Nederlandse economie aangeduid. Ook over de samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven bij het ontwikkelen van nieuwe projecten is een meerderheid niet tevreden.

In weerwil van geluiden dat het economische hart van Europa steeds zuidelijker komt te liggen, zien de meeste deelnemers de ligging van de Nederlandse economie (havens, vliegvelden) als een duidelijke sterkte. Ook de telematica-infrastructuur wordt door de meeste respondenten een sterk punt genoemd. Over de capaciteit van het Nederlandse wegennet is men echter minder te spreken. Over onderwijs en opleiding lopen de meningen uiteen. De befaamde talenkennis van de Nederlanders wordt door 60% als een sterkte aangemerkt, maar 30% ziet hierin juist een zwakte. Over de relatie tussen onderwijs en bedrijfsleven oordelen twee op de drie deelnemers niet positief. Ook de kwaliteit van het technische onderwijs wordt door bijna de helft van de respondenten als een knelpunt signaleerd.

De technologische ontwikkeling wordt door de meeste deelnemers eerder als een kans dan als een bedreiging gezien. In de biotechnologie en de informatietechnologie ziet men goede mogelijkheden. Verder is men van mening dat de Nederlanders het op de internationale markt wel zullen rooien, vooral dank zij hun handelsgeest, waarover 81% positief oordeelt. Het wegvallen van de Europese grenzen na 1992 wordt door drie kwart als een kans gezien en slechts door 13% als een bedreiging. De openheid van de Nederlandse economie werkt in ons voordeel. Alleen maakt 40% zich zorgen dat Nederland weinig invloed heeft op de besluitvorming van de EG.

De eigen arbeidsorganisatie

Naast vragen over de sterkten en zwakten van de Nederlandse economie als geheel is ook gevraagd hoe

Ideeën gevraagd

Nu de uitkomsten van de enquête zijn verwerkt, gaat de tweede fase van het nationale economiedebat van start. In deze fase gaat het erom zoveel mogelijk ideeën te verzamelen over hoe de verschillende problemen van de Nederlandse economie het best kunnen worden aangepakt. De haalbaarheid en precieze doorrekening van de voorstellen staat daarbij niet voorop; dat komt later wel aan de orde. Het gaat meer om een soort collectief 'brainstormen', om interessante suggesties naar boven te krijgen.

De negen thema's waarover voorstellen kunnen worden ingediend zijn:

- arbeid en arbeidsmarkt;
- kapitaal en kapitaalmarkt;
- overheid en politiek;
- milieu;
- infrastructuur;
- onderwijs en opleiding;
- technologie en innovatie;
- ondernemerschap en concurrentiekracht;
- managementkwaliteit en medezeggenschap.

Iedere belangstellende kan voor elke rubriek een of meerdere voorstellen indienen. De voorstellen moeten voorzien zijn van:

- titel of aanduiding van het voorstel;
- aanduiding in welke van de bovengenoemde rubrieken het voorstel valt;
- korte omschrijving van het voorstel;
- korte omschrijving van het doel dat met het voorstel wordt beoogd;
- korte aanduiding van de mogelijke gevolgen voor de Nederlandse economie als het voorstel zou worden overgenomen en uitgevoerd;
- naam en adres van de inzender.

Wie een voorstel wil indienen, kan een deelnameformulier verkrijgen bij: SMO, Postbus 87859, 2508 DG Den Haag.

Aan dit adres moet ook alle correspondentie worden gericht.

men denkt over de eigen arbeidsorganisatie. Opvallend is dat 70% van de deelnemers meent dat de werkdruk binnen de organisatie de afgelopen twee jaar zichtbaar is toegenomen. Voor het overige blijkt dat arbeidsorganisaties op heel verschillende wijzen worden beleefd. Dit hangt uiteraard samen met het type organisatie waarin men werkt, maar daarnaast ook met persoonlijke opvattingen over wat men van zijn werkomgeving verwacht.

Wat dit laatste betreft kwamen er uit de enquête zes typen arbeidskrachten naar voren, resp. aangeduid als de volgzaam, de individualist, de pionier-vakman, de carrièrezoeker, de zekerheidszoeker en de toegewijde aan het gezin. Aanhangers van de PvdA en vooral Groen Links bleken vaker tot de 'individualisten' te horen, terwijl de CDA-stemmers meer toegewijd waren aan het gezin. VVD-ers kwamen naar voren als meer dan gemiddeld 'carrièrezoeker', terwijl D66-ers het sterkst aansloten bij het gemiddelde van de populatie. Een andere opvallende uitkomst was dat directeuren en hogere leidinggevenden de eigen arbeidsorganisatie veelal als zeer innovatief kenschetsen, terwijl werknemers in andere functies hun werkomgeving veel vaker als bureaucratisch typeren. Ook tussen mannen en vrouwen, jongeren en ouderen, en werkers bij de

overheid en in het bedrijfsleven bleken er op dit punt duidelijke verschillen. Het maakt kennelijk nogal wat verschil met welke ogen men naar de eigen arbeidsorganisatie kijkt.

Hoe verder?

In de nu volgende, tweede fase van het economiedebat wordt iedereen die geïnteresseerd is in de vitaliteit van de Nederlandse economie en wil deelnemen aan het debat, uitgenodigd om ideeën in te sturen die kunnen bijdragen tot het verminderen of wegnemen van de knelpunten in de Nederlandse economie. Die ideeën moeten op een van de in het kader genoemde negen thema's betrekking hebben. Om de haalbaarheid hoeft men zich nog niet direct te bekommeren; de creativiteit staat in deze fase voorop.

In de derde fase worden de ontvangen ideeën tegen het licht gehouden en vindt in verschillende etappes een selectie plaats. Daarbij worden zowel deskundigen als de inzenders van de ideeën zelf ingeschakeld. Er dient dan een zo breed mogelijke discussie over de merites van de verschillende plannen op gang te komen. Ten slotte is het de bedoeling om tot vijf voorstellen per rubriek te komen. Die zullen aan politici worden voorgelegd en in de media worden besproken.

L. van der Geest